

АНАЛІЗ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В ДОМОГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ ЗА 2010 – 2015 РОКИ

Унгурян К. М.¹, Самотоєнкова О. В.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Унгурян К. М., Самотоєнкова О. В. Аналіз споживання продуктів харчування в домогосподарствах України за 2010-2015 роки. В статті розглянуто сучасний стан споживання основних продуктів харчування, досліджено основні тенденції у зміні сукупних ресурсів та сукупних витрат населення, визначено та проаналізовано структуру споживання продуктів харчування, здійснено порівняння фактичних рівнів споживання з рекомендованими нормами за допомогою коефіцієнта задоволення потреб.

Ключові слова: Споживання продуктів харчування, сукупні ресурси, сукупні витрати, коефіцієнт задоволення потреб.

Унгурян Е. Н., Самотоєнкова Е. В. Анализ потребления продуктов питания в домохозяйствах Украины за 2010-2015 годы. В статье рассмотрено современное состояние потребления основных продуктов питания, исследованы основные тенденции в изменении совокупных ресурсов и совокупных расходов населения, определена и проанализирована структура потребления продуктов питания, проведено сравнение фактического уровня потребления с рекомендованными нормами при помощи коэффициента удовлетворения потребностей.

Ключевые слова: Потребление продуктов питания, совокупные ресурсы, совокупные расходы, коэффициент удовлетворения потребностей.

Unguryan K. M., Samotoenkova E. V. Analysis of food consumption in households in Ukraine for 2010-2015. In this article, using the data of the sample survey, the current state of consumption of basic foodstuffs was examined, the main trends in the changes in aggregate resources and total expenditures of the population were studied, the structure of food consumption was determined and analyzed, a comparison of the actual level of consumption with the recommended standards using the coefficient of satisfaction of needs.

Keywords: Food consumption, total resources, total costs, satisfaction ratio.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Унгурян, К. М. Аналіз споживання продуктів харчування в домогосподарствах України за 2010 – 2015 роки [Текст] / К. М. Унгурян, О. В. Самотоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 15 – 22.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Показники споживання населенням матеріальних благ разом з показниками доходів населення займають центральне місце в системі показників рівня життя населення. Зміни в величині та структурі фонду споживання наочно демонструють тенденції в економічному розвитку країни. Гідний рівень життя повинен задовольняти необхідні потреби населення в певному наборі матеріальних благ та послуг для підтримки життєдіяльності та всебічного розвитку людини. Споживання являє собою особливу сферу суспільного відтворення, в якій між економічними суб'єктами відбувається процес використання виробленого продукту для задоволення суспільних потреб. Сам процес споживання одночасно виступає як кінцевий етап суспільного виробництва і відправною вимогою його подальшого функціонування. В умовах прагнення України інтегруватися у європейське співтовариство проблема відповідності споживання продуктів харчування раціональним нормам набуває особливого значення. Низький рівень продовольчої доступності в державі на даний час вимагає удосконалення підходів щодо формування державної та регіональної політики.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженню споживання продуктів харчування присвячено чимало праць науково-практичного та методологічного характеру. А саме, в своїх роботах означену проблему охарактеризували такі вчені як Бабієнко М., Бузовський Є., Варченко О., Гойчук О., Греков Л., Жаліло Я., Крупа О., Кузьмін А., Кушнір І., Лайко П., Лозинська Т., Мірошниченко А., Олійник В., Пасхавер Б., Русан В., Руснак П., Скороход В., Собкевич О., Тринько Р., Ус І., Юрченко А. та ін. Проте, незважаючи на багаточисельні дослідження цієї проблеми, значна кількість її аспектів потребує постійного моніторингу та аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вибір даної теми дослідження обумовив той факт, що раніше не приділялось належної уваги аналізу споживання продуктів харчування домогосподарствами України.

Мета статті полягає в проведенні аналізу основних тенденцій споживання домогосподарствами продуктів харчування протягом 2010-2015 рр. та факторів, які безпосередньо на нього впливають.

Виклад основного матеріалу. На рівень життя населення країни, зокрема на його споживчі можливості впливають процеси економічного зростання чи занепаду країни, про що в даному випадку свідчать зміни в доходах та витратах населення. Важливими характеристиками споживання є показники його структури. З переходом до ринкового характеру управління в Україні значно змінився рівень та структура споживання населенням основних продовольчих товарів.

Структура споживання населення визначається складом його споживчих доходів та витрат. В міру зростання доходів сім'ї питома вага витрат на харчування скорочується, частка витрат на електроенергію, житло, одяг, паливо майже не змінюється, а питома вага всіх інших витрат

збільшується [4].

В Україні це твердження не знаходить свого підтвердження (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка сукупних доходів і витрат домогосподарств в Україні за 2010-2015 рр.

Показник	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сукупні доходи в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3481	3853,9	4144,5	4470,5	4563,3	5231,7
Темп зростання сукупних доходів, % до попереднього року	...	10,7	7,5	7,9	2,1	14,6
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3073,3	3458	3592,1	3820,3	4048,9	4952
Темп зростання сукупних витрат, % до попереднього року	...	12,5	3,9	6,4	6,0	22,3
Частка витрат у сукупних доходах, %	88,3	89,7	86,7	85,5	88,7	94,7

За даними Державної служби статистики України сукупні витрати домогосподарств у 2015 році становили 4952 грн. на місяць, що на 903,1 грн., або на 22,3% більше ніж в попередньому році [2].

Аналізуючи отримані результати, можна дійти висновку, що за останні два роки темпи зростання сукупних витрат домогосподарств (6,0% та 22,3%) значно випереджають темпи зростання сукупних доходів (2,1% та 14,6%).

Як бачимо з таблиці 1, витрати населення у співвідношенні до сукупних доходів є досить великими [4]. За аналізований період, свою мінімальну позначку частка витрат у сукупних ресурсах мала в 2013 році, а саме 85,5%, а максимального значення досягла в 2015 році – 94,7% (рис.1.).

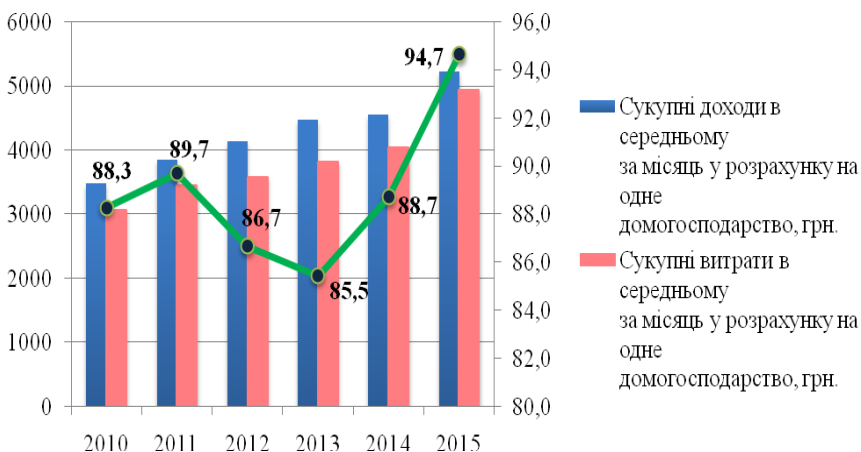

Рис.1. Динаміка питомої ваги витрат у сукупних доходах домогосподарств України в 2010-2015 рр.

Про рівень і якість життя, стабільність у країні свідчать також рівень і структура споживання продуктів харчування (таблиця 2).

За період з 2010 по 2015 рр. спостерігається зменшення споживання продуктів харчування в середньому за місяць у розрахунку на одну особу за всіма групами продуктів харчування. Аналізуючи рівень споживання продуктів харчування в 2015 році у порівнянні з 2014, можна зробити висновок, що найбільше зменшилось споживання риби та рибопродуктів, а саме на 25% та споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду – на 16,2%.

Щодо структури споживання, то у 2015 році порівняно з 2014 роком зросло споживання молока та молочних продуктів з 33,8% до 34,7%, картоплі з 11,5 до 11,6 %, овочів та баштанів з 15,0 до 15,4%. Найсуттєвіше скоротилося споживання фруктів та ягід - з 6,0 до 5,4% та риби з 2,7 до 2,1%.

Для більш детального аналізу кількісних показників споживання харчових продуктів було порівняно структури раціонального та фактичного споживання основних продуктів харчування. Використовуючи таке порівняння можна визначити рівень задоволення потреб населення в певному товарі, який розраховується у вигляді коефіцієнту.

Таблиця 2

Структура та динаміка споживання продуктів харчування в домогосподарствах України за 2010 – 2015 рр.

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (у перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу	Роки						Відносна зміна 2015 до 2014, %	Структура споживання, % (2014 р.)	Структура споживання, % (2015 р.)
	2010	2011	2012	2013	2014	2015			
- м'ясо і м'ясопродукти, кг	5,1	5,1	5	5,1	4,9	4,6	-6,1	8,2	8,1
- молоко і молочні продукти, кг	19,2	19,1	19,6	20,3	20,3	19,8	-2,5	33,8	34,7
- яйця, шт.	20	20	20	20	20	19	-5,0	-	-
- риба і рибопродукти, кг	1,8	1,7	1,7	1,8	1,6	1,2	-25,0	2,7	2,1
- цукор, кг	3,0	3,2	3,1	3	3	2,8	-6,7	5,0	4,9
- олія та інші рослинні жири, кг	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6	-5,9	2,8	2,8
- картопля, кг	7,7	7,9	7,8	7,1	6,9	6,6	-4,3	11,5	11,6
- овочі та баштанні, кг	9,5	9,9	10,1	9,4	9	8,8	-2,2	15,0	15,4
- фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кг	3,7	3,7	3,7	4,1	3,7	3,1	-16,2	6,0	5,4
- хліб і хлібні продукти, кг	9,3	9,2	9,1	9	9	8,5	-5,6	15,0	14,8

Проведено порівняння раціонального та фактичного споживання продуктів харчування в домогосподарствах України в середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2014 порівняно з 2015 роком (табл. 3).

Таблиця 3

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах України в середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2014-2015 рр.

Основні продукти харчування	Раціональна норма споживання	Фактичний рівень споживання		Коефіцієнт задоволення потреб, %	
		2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
- м'ясо і м'ясопродукти, кг	5,8	4,9	4,6	84,5	79,3
- молоко і молочні продукти, кг	30	20,3	19,8	67,7	66,0
- яйця, шт.	22	20	19	90,9	86,4
- риба і рибопродукти, кг	1,5	1,6	1,2	106,7	80,0
- цукор, кг	2,9	3	2,8	103,4	96,6
- олія та інші рослинні жири, кг	1,1	1,7	1,6	154,5	145,5
- картопля, кг	8,8	6,9	6,6	78,4	75,0
- овочі та баштанні, кг	11,7	9	8,8	76,9	75,2
- фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кг	6,3	3,7	3,1	58,7	49,2
- хліб і хлібні продукти, кг	8,8	9	8,5	102,3	96,6

Джерело: розраховано автором за даними [3]

В результаті порівняння показників фактичного споживання продуктів харчування та раціонального споживання у 2015 році показали, що в домогосподарствах України в розрахунку на одну особу фактичне споживання всіх продуктів харчування майже по всіх видах продуктів менше раціональних норм споживання, окрім олії та інших рослинних жирів, де фактичний рівень споживання перевищує раціональну норму в 1,5 раз. Що стосується інших продуктів харчування то раціональна норма споживання м'яса і м'ясопродуктів не задовольняється на 20,7%, риби і рибопродуктів – на 20%, молока і молочних продуктів – на 34%, картоплі та овочів – на 25%. Менше всього в домогосподарствах споживають фруктів, ягід, горіхів, винограду, раціональна норма споживання цих продуктів не задовольняється на 50,8% (рис..2).

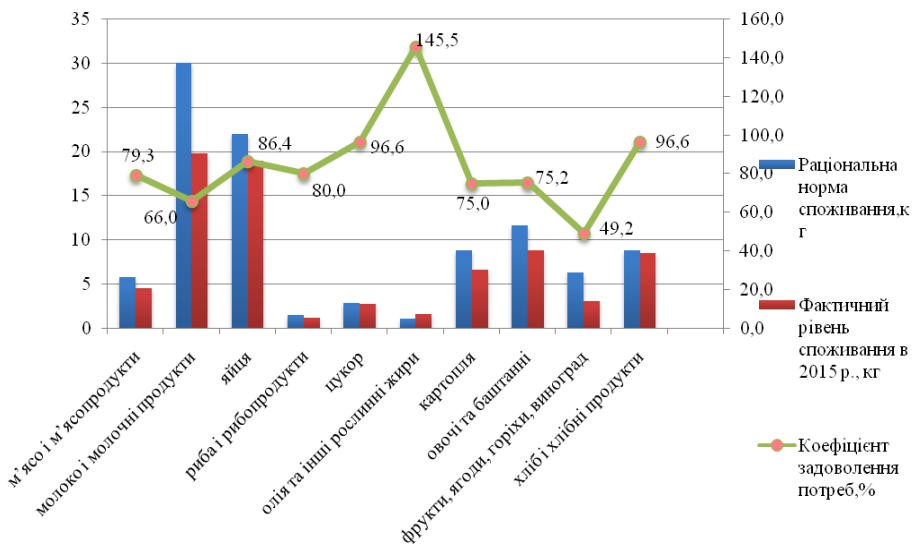

Рис.2. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах України в середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2015 році

Зменшення коефіцієнту задоволення потреб у 2015 році порівняно з 2014 роком свідчить про погіршення харчування населення України, що, у першу чергу, пов'язано із значним зростанням цін на продовольчі товари і зменшенням реальних доходів населення.

Висновки. Дослідженням встановлено, що споживання продуктів харчування домогосподарствами України у своїй динаміці за роками має тенденцію до зменшення. На сьогодні залишається недостатнім споживання фруктів, ягід, горіхів, винограду, риби і рибопродуктів, а також цукру. Відповідає раціональним нормам споживання фактичне споживання лише олії та інших рослинних жирів. Витрати населення України на продукти харчування у 2015 році становили 4952 грн. або 94,7% від сукупних доходів, що на 903,1 грн. або на 22,3% більше ніж в попередньому році.

Розробка та впровадження регіональних програм щодо продовольчого забезпечення населення країни, контроль з боку державних органів за їх виконанням сприятимуть розвитку агропромислового виробництва, гарантуванню високого рівня забезпечення населення країни якісними й доступними за ціною продуктами харчування.

Перспективи подальших досліджень. Для подальших досліджень проблем споживання продуктів харчування домогосподарствами в Україні доцільним є комплексне дослідження щодо соціального та матеріального забезпечення населення України для відображення бажаного рівня життя населення країни в певний період її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2012 рік: Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 56 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua
3. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. N 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF>
4. Витрати і ресурси домогосподарств України (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): статистичний збірник [Електронний ресурс]. – К: Державна служба статистики України, 2009-2016. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Приступа Є. Якість життя людини: категорії, компоненти та їх вимірювання / Є. Приступа, Н. Кеуриш // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2010. – № 2. – С. 54–63.
6. Сегеда С.А. Оцінка споживання основних продовольчих продуктів в Україні / С. А. Сегеда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/740.pdf>.
7. Митченко О.О. Оцінка рівня споживання і витрат населення на продукти харчування в Україні та світі / О.О Митченко., О.Е Нігаєва // Продуктивність агропромислового виробництва. – 2013. – №23. – С. 108-112.
8. Яців І.Б. Оцінка варіації рівня економічної доступності продовольства / І.Б.Яців, С.Ф.Яців // Економічний аналіз : зб. наук. праць / редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Том 15. – № 1. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – С. 228–236.
9. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2007. – 328 с.
10. Одинцов М.М. Формування попиту на продукти харчування / М.М. Одинцов // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 111–115
11. Мудрак Р.П. Поведінка споживача як чинник продовольчої безпеки домогосподарства / Р.П. Мудрак // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 3–4(1). – С. 27–30.
12. Лопушняк Г. С. Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 491-499.
13. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітковська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.